

Magdalena WADOWICKA
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

MIASTA W STRATEGIACH EKSPANSJI KORPORACJI PONADNARODOWYCH

CITIES IN THE EXPANSION STRATEGIES OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS

ABSTRACT: The results of a lot of studies conducted in the late 20th and early 21st centuries presented in world literature indicate that globalisation embraces primarily those cities that are chief nodes in the global economic network (cf. Castells 1989, Friedmann 1995, Robertson 1995, Graham, Marvin 2001, Scott 2001, Hall 2005, Sassen 2006, Czerny et al. 2007, Taylor 2010). Cities are places in which large transnational corporations locate their activity, where there is an intensive exchange of information, and where the heaviest global flows are recorded, whether of international investment capital, advanced technologies, or high-quality human capital. This follows, among other things, from the global expansion strategies of the corporations which, in order to boost their competitiveness, seek access to local sources of advanced knowledge, high-quality human capital, innovation, and technology. The aim of this paper is to analyse the spatial distribution of activities of the biggest transnational corporations of the world, including geographical flow directions of foreign direct investment and the location of the corporations' headquarters.

KEY WORDS: cities, globalization, transnational corporations

Wprowadzenie

Trudno jest zdefiniować ogólny model przestrzenny przebiegu procesów globalizacji. Jednak coraz częściej badacze globalizacji zgadzają się z poglądem, że ich przebieg ma charakter bardziej punktowy niż powierzchniowy. Charakterystyczną cechą globalizacji jest to, że objawia się w konkretnych miejscach przestrzeni geograficznej, obejmując swym zasięgiem w szczególności obszary zurbanizowane. Wyniki licznych badań prowadzonych na przełomie XX i XXI w., prezentowanych w literaturze światowej, wskazują, że globalizacja koncentruje się przede wszystkim w miastach, które stają się głównymi węzłami w globalnej sieci gospodarczej (por. Castells 1989, Friedmann 1995, Robertson 1995, Graham, Marvin 2001, Scott 2001, Hall 2005, Sassen 2006, Czerny, Łuczak, Makowski 2007, Taylor 2010). Miasta stanowią te miejsca na świecie, które są ze

sobą najsilniej połączone i między którymi dochodzi do najintensywniejszej wymiany informacji, rozprzestrzeniania się innowacji oraz odnotowywane są największe przepływy globalne, zarówno międzynarodowych kapitałów inwestycyjnych, zaawansowanych technologii, jak i towarów, usług oraz ludzi. Jednym z najważniejszych podmiotów kształtujących obecny przebieg procesów globalizacji są wielkie korporacje ponadnarodowe, które w dobie gospodarki opartej na wiedzy w celu osiągnięcia przewagi konkurencyjnej w skali globalnej swoją działalność koncentrują właśnie w miastach w poszukiwaniu dostępu do lokalnych źródeł zaawansowanej wiedzy, wysokiej jakości zasobów pracy, innowacji i technologii.

Zasadniczym celem opracowania jest analiza rozmieszczenia przestrzennego działalności największych korporacji ponadnarodowych świata, w tym geograficznych kierunków przepływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz lokalizacji siedzib zarządów korporacji. W badaniach wykorzystano klasyfikację korporacji ponadnarodowych sporządzoną przez Konferencję Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD), która wyróżnia 100 największych (pod względem wartości aktywów zagranicznych) korporacji ponadnarodowych działających w sektorach pozafinansowych oraz 50 największych na świecie (pod względem wartości indeksu GSI – *Geographical Spread Index*) finansowych korporacji ponadnarodowych.

Przyczyny międzynarodowej ekspansji firm w teoriach biznesu międzynarodowego

Słonność przedsiębiorstw do podejmowania działalności na rynkach zagranicznych jest przedmiotem zainteresowań wielu badaczy od dziesiątek lat. Szczególnie intensywne prace nad tą problematyką podjęli teoretycy w latach 60. XX w., kiedy to zaobserwowano dynamiczny wzrost przepływu kapitałów w skali międzynarodowej. Powstające od tego czasu teorie biznesu i zarządzania międzynarodowego starają się wyjaśnić motywy, jakimi kierują się firmy, podejmując decyzję o rozszerzeniu działalności poza granice kraju macierzystego, oraz analizują geograficzne kierunki międzynarodowej ekspansji firm. W celu objaśnienia przyczyn internacjonalizacji przedsiębiorstw w literaturze przedmiotu spośród niezwykle okazałego dorobku teoretycznego do najczęściej prezentowanych należą teorie, które powstały w latach 60. i 70. XX w., oraz eklektyczna teoria produkcji międzynarodowej J.H. Dunninga opublikowana na początku lat 80. ubiegłego stulecia. Większość autorów zajmujących się problematyką dotyczącą działalności korporacji ponadnarodowych i przepływu międzynarodowych kapitałów szczególną uwagę w swoich pracach poświęca teorii przewag własnościowych przedsiębiorstwa Hymera, teorii cyklu życia produktów, teorii kosztów transakcyjnych, a zwłaszcza eklektycznej teorii produkcji międzynarodowej Dunninga. Wydaje się, że ze względu na specyficzne cechy korporacji ponadnarodowych właśnie te cztery teorie (mimo wielu ich niedoskonałości podkreślanych przez licznych autorów)

w najbardziej adekwatny sposób odzwierciedlają motywy podejmowania działalności gospodarczej o charakterze ponadnarodowym.

Należy zaznaczyć, że ze względu na znaczną ewolucję strategii korporacji ponadnarodowych oraz zmiany w ich strukturach organizacyjnych obserwowane w ostatnim dziesięcioleciu dotychczasowe teorie ulegają licznym modyfikacjom, powstają także nowe ujęcia teoretyczne. Przykładowo uznawana za najważniejszą wśród teorii biznesu międzynarodowego teoria produkcji międzynarodowej Dunninga uległa w ostatnich latach znacznemu rozszerzeniu, głównie o wątki zasobowej i ewolucyjnej teorii przedsiębiorstwa (Zorska 2007, s. 145). Obecnie coraz mocniej eksponuje się znaczenie przewagi konkurencyjnej jako zasadniczego czynnika napędzającego zagraniczną ekspansję firmy. Przewaga ta w zdecydowanym stopniu wynika z wiedzy posiadanej przez firmę oraz wiedzy integrowanej i akumulowanej przez korporację z różnych źródeł, zarówno własnych filii, jak i podmiotów zewnętrznych, z którymi korporacja współpracuje (np. uczelni wyższych, ośrodków badawczych).

Zdaniem P. Dickena (2007) obecnie, w globalizującym się świecie, motywy firm dotyczące angażowania się w działalność o charakterze ponadnarodowym można sklasyfikować w dwie kategorie. Pierwsza grupa motywów związana jest z orientacją rynkową (*market orientation*), natomiast druga – wynika z orientacji zasobowej (*asset orientation*). Orientacja rynkowa jest konsekwencją zróżnicowanych (w skali globalnej) potrzeb i upodobań konsumentów oraz zróżnicowanego stopnia dostępności poszczególnych rynków (bariery handlowe, regulacje polityczne). Skłania to firmy do zastąpienia eksportu produkcją w krajach goszczących, co umożliwia lepsze i efektywniejsze dopasowanie produkcji (usług) do lokalnych wymagań, potrzeb i gustów klientów.

Z kolei drugim motywem, według Dickena, skłaniającym obecnie korporacje ponadnarodowe do ekspansji jest dostęp do różnego rodzaju zasobów wytwórczych, charakteryzujących się silnym rozproszeniem geograficznym. W dobie gospodarki opartej na wiedzy i informacjach szczególnie istotny jest dostęp do lokalnych źródeł zaawansowanej wiedzy i wysokiej jakości zasobów pracy, zlokalizowanych w miastach. Dostęp do specyficznej wiedzy, innowacji, nowych technologii, skoncentrowanych w lokalnych klastrach, uniwersytetach, instytucjach naukowo-badawczych i stowarzyszeniach producentów, decyduje o uzyskaniu przez korporację przewagi konkurencyjnej w skali globalnej. Stąd też niezwykle istotna jest odpowiednia konfiguracja i koordynacja działań firmy w skali globalnej oraz zewnętrzna orientacja w działalności korporacji, nastawiona na poszukiwanie innowacji, kreatywnych zasobów i unikatowej wiedzy w globalnym otoczeniu oraz podejmowanie współpracy z podmiotami w wielu krajach. W związku z tym coraz częściej do zadań filii należy nawiązywanie relacji z lokalnymi, zewnętrznymi podmiotami posiadającymi i pomnażającymi informacje, wiedzę i innowacje, a następnie uczenie się nowych rozwiązań w celu ich rozwinięcia i wdrożenia w systemie korporacyjnym. Innowacje często pozyskiwane są od mniejszych, innowacyjnych firm, a następnie – z wykorzystaniem własnych zdolności technologicznych, produkcyjnych i marketingowych – modyfikowane i rozwijane przez korporacje ponadnarodowe dla zaspokojenia nowych potrzeb rynku globalnego. Skłania to korporacje do organizacji

działalności w formie zintegrowanej sieci biznesowej, w którą włączane są niezależne lokalne podmioty. Dzięki zdolnościom koordynacyjnym i kooperacyjnym korporacji transfer wiedzy pozyskanej z lokalnych źródeł odbywa się w ramach ponadgranicznych sieci, co wpływa na obniżenie kosztów i zwiększenie efektywności ekonomicznej.

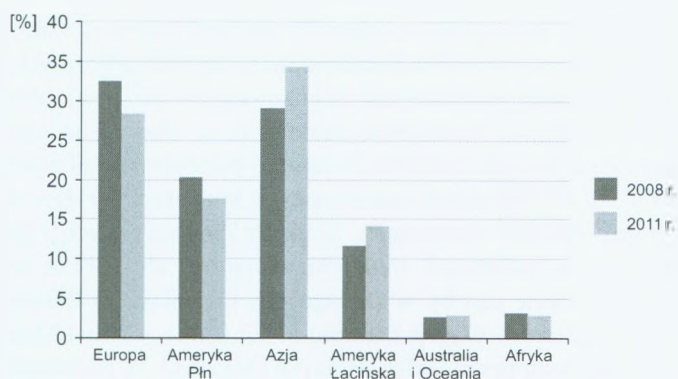
Rozmieszczenie przestrzenne działalności korporacji ponadnarodowych na świecie

Korporacje ponadnarodowe uznaje się za najważniejsze podmioty kształtujące obecny przebieg procesów globalizacji (por. Dicken 1992, 2007, Carroll, Carson 2003, *Governments globalization...* 1999, *Regions globalization...* 2002). Aktywne uczestnictwo korporacji ponadnarodowych w globalizacji realizowane jest przede wszystkim przez bezpośrednie inwestycje zagraniczne oraz kooperację z wieloma podmiotami. Działalność korporacji ponadnarodowych, rozproszona w sensie geograficznym w różnych częściach świata, prowadzona jest ponad granicami państw (przenika granice państw), a jednocześnie jest organizowana, integrowana i koordynowana przez centralę zlokalizowaną w kraju macierzystym. Złożoność organizacji korporacji ponadnarodowych sprawia, iż nie istnieje jeden, ogólnie przyjęty sposób ich definiowania. W literaturze przedmiotu do najczęściej przytaczanych należy definicja autorstwa Dickena (2007), który korporację ponadnarodową pojmuje jako firmę posiadającą zdolność koordynowania i kontroli globalnej działalności w wielu krajach, prowadzonej w celu uzyskania globalnej przewagi konkurencyjnej.

Głównymi obszarami działalności korporacji ponadnarodowych są trzy regiony świata: Ameryka (Północna i Łacińska), Europa (Zachodnia oraz Środkowo-Wschodnia) i Azja Południowo-Wschodnia, co potwierdzają geograficzne kierunki przepływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Ponad 34% wszystkich bezpośrednich inwestycji zagranicznych w skali świata przypada na Azję, 28,3% na Europę i 17,5% na Amerykę Północną. Zaledwie po 2,8% światowych inwestycji trafia do Australii i Afryki.

Należy zauważyć, że w ciągu kilku ostatnich lat ogólnosiwiatowego kryzysu ekonomicznego wzrosła rola Azji oraz Ameryki Łacińskiej w zakresie pozyskiwania bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Korporacje ponadnarodowe coraz chętniej i więcej inwestują w dynamicznie rozwijających się krajach, zwłaszcza należących do tzw. grupy BRIC (Brazylia, Rosja, Indie, Chiny). Spada natomiast wartość inwestycji w Europie Zachodniej i Ameryce Północnej (por. rysunek 1). Należy podkreślić, że inwestycje te lokalizowane są przede wszystkim na obszarach zurbanizowanych, w dużych aglomeracjach miejskich. Poza tymi obszarami, zwłaszcza w przypadku państw rozwijających się, leżą rozległe obszary w niewielkim stopniu powiązane z gospodarką globalną, które nie znajdują się w centrum zainteresowania korporacji ponadnarodowych.

W skali świata najwięcej bezpośrednich inwestycji zagranicznych w 2011 r. trafiło do Stanów Zjednoczonych (226,9 mld dolarów) i Chin (123,9 mld dolarów). Z kolei w Europie korporacje najwięcej kapitału ulokowały w Belgii, Wielkiej Brytanii, Francji

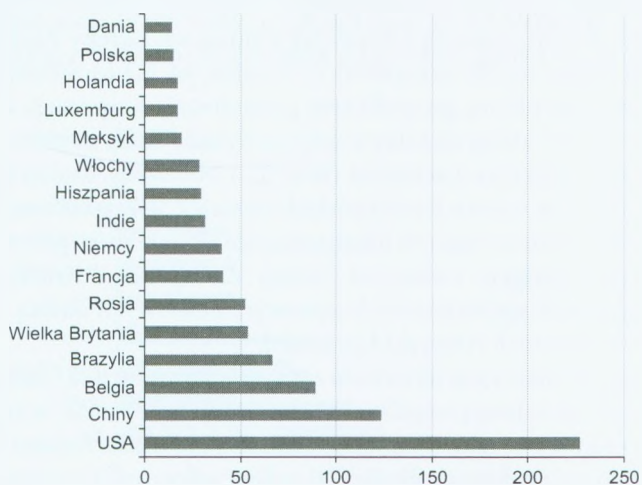

Rys. 1. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w poszczególnych regionach świata w 2008 i 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UNCTAD, 2012 r.

i Niemczech. W pierwszej dziesiątce państw europejskich z największą wartością bezpośrednich inwestycji zagranicznych znalazła się także Polska (por. rysunek 2).

Od końca lat 90. XX w. obserwuje się znaczną ewolucję strategii ekspansji korporacji ponadnarodowych w zakresie konfiguracji działalności w skali globalnej (Wdowicka 2009). Charakterystyczna jest tendencja do dużego rozpraszania w skali globalnej lokalizacji zakładów produkcyjnych korporacji (przede wszystkim w nawiązaniu do zasobów taniej siły roboczej), podczas gdy specjalistyczne usługi, funkcje zarządcze oraz centra badań i rozwoju wykazują zdecydowanie większą koncentrację, poszukując miejsc na świecie o odpowiednich walorach, na które składają się przede wszystkim: dostęp do wysokiej jakości kapitału ludzkiego, infrastruktury innowacyjnej, możliwość

Rys. 2. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w wybranych krajach świata w 2011 r. (w mld dolarów)

Źródło: jak w rys. 1.

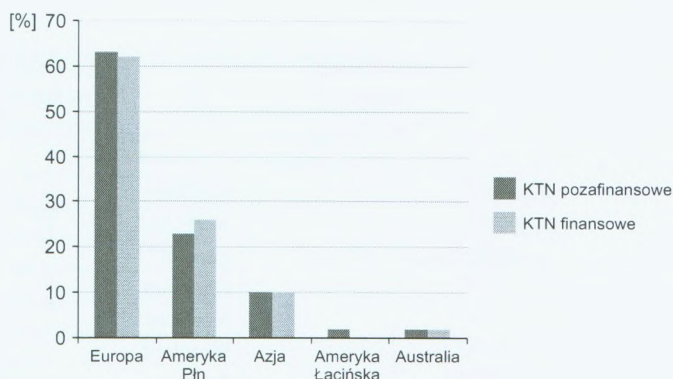
nawiązania współpracy z wiodącymi uniwersytetami i przedsiębiorstwami o konkurencyjnych zdolnościach wytwórczych w świadczeniu usług informacyjnych oraz sektora kreatywnej wiedzy. Zakłady produkcyjne lokalizowane w latach 90. ubiegłego wieku w krajach Europy Środkowo-Wschodniej budowane są obecnie w Azji, najczęściej w miastach chińskich. Z kolei działalność badawczo-rozwojową realizowaną tradycyjnie w krajach tzw. triady (w krajach macierzystych korporacji, czyli w szczególności w Wielkiej Brytanii, Francji, Niemczech, Stanach Zjednoczonych i Japonii) coraz częściej lokalizuje się w państwach mniej rozwiniętych, ale dobrze wyposażonych w zaawansowane i unikalne zasoby, w szczególności w miastach Europy Środkowo-Wschodniej (Polska, Czechy, Węgry, Estonia) i Azji (Indie, Chiny i Malezja), a także w miastach krajów latynoamerykańskich (Brazylia i Meksyk). W państwach tych następuje z jednej strony rozwój korporacyjnych ośrodków badawczych, z drugiej natomiast zlecenie zadań badawczo-rozwojowych przez korporacje transnarodowe lokalnym instytucjom i firmom, a także pozyskiwanie ich najnowszych osiągnięć badawczych.

Rozmieszczenie przestrzenne siedzib zarządów największych korporacji ponadnarodowych na świecie

Wiodącą rolę w organizowaniu działalności korporacji ponadnarodowych na świecie odgrywają centrale firm, które odpowiedzialne są za odpowiednią konfigurację poszczególnych działań w skali globalnej oraz ich właściwą koordynację, gwarantującą efektywne pozyskiwanie wiedzy, uczenie się korporacji oraz przepływ informacji i innowacji w globalnej sieci korporacyjnej. Lokalizacja siedzib zarządów korporacji ponadnarodowych wykazuje ścisły związek z krajem pochodzenia firmy.

Wśród analizowanej grupy 150 największych korporacji ponadnarodowych świata siedziby zarządów lokalizowane są najczęściej w miastach Europy Zachodniej (92 zarządy) i Ameryki Północnej (37 zarządów), co wynika, jak już wcześniej wspomniano, przede wszystkim ze struktury geograficznej pochodzenia korporacji. Zdecydowanie mniej (15 korporacji) ma swoje siedziby w miastach azjatyckich, a tylko trzy korporacje w Australii i dwie w Ameryce Łacińskiej (Brazylia i Meksyku). Żadna korporacja nie posiada swojej siedziby w miastach afrykańskich (rysunek 3). Prawdopodobną cechującą korporacje z sektora finansowego jest lokalizacja siedzib zarządów głównie w miastach państw wysokorozwiniętych, zwłaszcza Europy Zachodniej i Ameryki Północnej. Jednocześnie żadna z 50 największych korporacji finansowych świata nie ulokowała swojego zarządu w miastach Ameryki Łacińskiej.

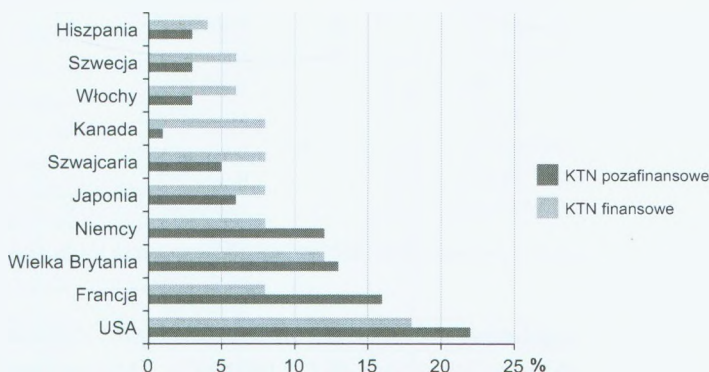
Krajem skupiającym najwięcej na świecie zarządów korporacji są Stany Zjednoczone (21,3%). Drugą pozycję zajmują wspólnie Wielka Brytania i Francja, w których zlokalizowanych jest po 12,6% zarządów, a trzecią – Niemcy (10,6% zarządów). Z kolei wśród państw azjatyckich na czołowym miejscu (i jednocześnie na 4. miejscu na świecie) znajduje się Japonia, gdzie zlokalizowanych jest 6,6% siedzib zarządów największych korporacji świata (rysunek 4).

Rys. 3. Lokalizacja siedzib zarządów korporacji z sektora finansowego i z sektorów pozafinansowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UNCTAD oraz danych korporacji.

Analizowana grupa 150 największych korporacji ponadnarodowych zlokalizowała swoje siedziby łącznie w 74 miastach na całym świecie (tabela 1). Korporacje z sektorów pozafinansowych mają swoje siedziby w 69 miastach świata, natomiast korporacje finansowe w 22 miastach. Najliczniejszą grupę (33,8%) wśród 74 miast skupiających siedziby zarządów największych korporacji świata stanowią miasta liczące od 100 tys. do 500 tys. mieszkańców. Duży odsetek (25,7%) stanowią także wielkie metropolie z liczbą mieszkańców przekraczającą 1 mln, a 16,2% duże miasta z liczbą ludności od 0,5 mln do 1 mln. Siedzibami zarządów największych korporacji świata są także małe miasta liczące poniżej 50 tys. mieszkańców (10,8%). Prawie 14% stanowią miasta z liczbą ludności od 50 tys. do 100 tys. Należy zaznaczyć, że analizowana grupa korporacji zlokalizowała swoje zarządy w miastach generujących wysokie dochody budżetowe. Ponad 10% miast posiada dochody przekraczające 50 tys. dolarów w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Jednocześnie miasta stanowiące siedziby zarządów korporacji

Rys. 4. Siedziby zarządów największych korporacji ponadnarodowych świata

Źródło: jak w rys. 3.

Tabela 1

Rozmieszczenie przestrzenne siedzib zarządów 150 największych korporacji świata

Region świata	Liczba siedzib zarządów korporacji	Kraj	Liczba siedzib zarządów korporacji	Miasto	Liczba siedzib zarządów korporacji
Europa	92	Austria	1	Wiedeń	1
		Belgia	2	Bruksela	2
		Wielka Brytania	19	Londyn	15
				Cheshunt	1
				Newbury	1
				Brentford	1
				Reading	1
		Holandia	4	Haga	1
				Amsterdam	2
				Leiden	1
		Norwegia	1	Stavanger	1
		Hiszpania	5	Madryt	3
				Bilbao	2
		Szwecja	6	Sztokholm	5
				Goteborg	1
		Szwajcaria	9	Zurych	5
				Vevey	1
				Basel	2
				Zug	1
		Dania	2	Kopenhaga	2
		Finlandia	1	Espoo	1
		Francja	19	Paryż	13
				Courbevoie	2
				Boulogne-Billancourt	2
				Rueil-Malmaison	1
				Levallois_Perret	1
		Niemcy	16	Wolsburg	1
				Düsseldorf	1
				Stuttgart	1
				Monachium	5
Ludwigshafen	1				
Bonn	2				
Frankfurt	2				
Essen	1				
Leverkusen	1				
Hamburg	1				
Luksemburg	1	Luksemburg	1		
Włochy	6	Rzym	3		
		Turyń	2		
		Triest	1		

Tabela 1 cd.

Region świata	Liczba siedzib zarządów korporacji	Kraj	Liczba siedzib zarządów korporacji	Miasto	Liczba siedzib zarządów korporacji
Ameryka Łacińska	2	Brazylia	1	Rio de Janerio	1
		Meksyk	1	San Pedro	1
Ameryka Północna	37	Kanada	5	Toronto	7
		USA	32	Irving	1
				Bentonville	1
				San Ramon	1
				Houston	2
				Detroit	1
				Omaha	1
				Dearborn	1
				Palo Alto	1
				Charlotte	1
				Nowy Jork	8
				Armonk	1
				Cincinnati	1
				Atlanta	1
				Meridian	1
				St. Louis	1
				Chicago	1
				New Burnswick	1
				Peoria	1
				Midland	1
Northfield	1				
Whitehouse Station	1				
Pittsburgh	1				
Arlington	1				
Fairfield	1				
Azja	15	Japonia	10	Tokio	9
				Yokohama	1
		Malezja	1	Kuala Lumpur	1
		Chiny	3	Pekin	2
				Hongkong	1
Israel	1	Petah Tikva	1		
Australia	3	Australia	3	Melbourne	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UNCTAD, 2012 r. oraz danych korporacji.

ponadnarodowych charakteryzują się dostępnością wysokiej jakości kapitału ludzkiego. W przypadku ponad 30% miast liczba absolwentów uczelni wyższych przekracza 50 tys. osób, a ponad 20% ośrodków posiada powyżej 100 tys. absolwentów uczelni wyższych.

Liczba siedzib zarządów 150 największych korporacji ponadnarodowych

Miasto	Sektor działalności								
	ogółem	finansowy	elektryczny	paliwowy	motoryzacyjny	energetyczny	telekomunikacyjny	metalurgiczny	spożywczy
Londyn	15	6	0	1	0	1	0	0	2
Paryż	13	4	0	1	0	2	2	0	1
Tokio	9	4	1	0	3	0	0	0	1
Nowy Jork	8	7	0	0	0	0	0	0	0
Zurych	5	4	0	0	0	1	0	0	0
Toronto	5	4	0	0	0	0	0	0	0
Sztokholm	5	3	0	0	0	1	1	0	0
Monachium	5	2	1	0	1	0	0	0	0
Rzym	3	1	0	1	0	1	0	0	0
Madryt	3	1	0	1	0	0	1	0	0
Melbourne	3	1	0	0	0	0	0	0	0
Frankfurt	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Bruksela	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Amsterdam	2	1	1	0	0	0	0	0	0
Bilbao	2	1	0	0	0	1	0	0	0
Turyń	2	1	0	0	1	0	0	0	0
Pekin	2	1	0	0	0	0	0	0	0
Kopenhaga	2	1	0	0	0	0	0	0	0
Courbevoie	2	0	0	0	0	1	0	0	0
Bonn	2	0	0	0	0	0	1	0	0
Houston	2	0	0	1	0	0	0	0	0
Bazylea	2	0	0	0	0	0	0	0	0
Boulogne-Billancourt	2	0	0	0	1	0	0	0	0
Haga	2	1	0	1	0	0	0	0	0
Triest	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Omaha	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Charlotte	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Fairfield	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Irving	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Newbury	1	0	0	0	0	0	1	0	0
San Ramon	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Düsseldorf	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Luksemburg	1	0	0	0	0	0	0	1	0
Vevey	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Wolfsburg	1	0	0	0	1	0	0	0	0
St. Louis	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Stuttgart	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Leiden	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Hongkong	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Detroit	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Dearborn	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Bentonville	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Jokohama	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Zug	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Cincinnati	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Hamburg	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Stavanger	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Palo Alto	1	0	1	0	0	0	0	0	0
New Brunswick	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Armonk	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Ludwigshafen	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Northfield	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Reading	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Brentford	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Rio de Janeiro	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Rueil-Malmaison	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Espoo	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Cheshunt	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Goteborg	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Essen	1	0	0	0	0	0	0	1	0
Peoria	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Leverkusen	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Petah Tikva	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Atlanta	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Whitehouse Station	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Meridian	1	0	0	0	0	0	1	0	0
Kuala Lumpur	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Midland	1	0	0	0	0	0	0	0	0
San Pedro	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Chicago	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Wieden	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Pittsburgh	1	0	0	0	0	0	0	1	0
Levallois	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Arlington	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Ogółem: 74 miasta	150	50	7	11	12	14	7	3	8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych UNCTAD oraz korporacji ponadnarodowych.

Ponad 67% miast charakteryzuje się lokalizacją tylko jednej siedziby zarządu największych korporacji świata, a zaledwie dwa miasta posiadają powyżej 10 siedzib zarządów. Największą koncentracją siedzib zarządów wśród badanej grupy korporacji ponadnarodowych charakteryzują się wielkie metropolie światowe. Na pierwszym miejscu pod tym względem plasuje się Londyn z 15 siedzibami zarządów. Drugą pozycję zajmuje Paryż, który skupia 13 zarządów. Kolejne miejsca należą do Tokio (9) i Nowego Jorku (8). Łącznie w czterech wymienionych metropoliach swoje siedziby zlokalizowało 30% największych korporacji świata. Po 5 siedzib zarządów zlokalizowanych jest w Zurychu, Toronto, Sztokholmie i Monachium.

Należy zauważyć, że ponad połowa analizowanych korporacji (52%) zlokalizowała siedziby zarządów w wielkich miastach, liczących powyżej 1 mln mieszkańców. Znaczna grupa korporacji umieściła swoje zarządy w dużych ośrodkach miejskich: 22% korporacji w miastach z liczbą ludności od 100 tys. do 500 tys. oraz 13,3% korporacji w miastach liczących od 0,5 do 1 mln mieszkańców. Natomiast najmniej korporacji ulokowało zarządy w małych i średniej wielkości miastach (5,3% w miastach poniżej 50 tys. osób i 7,3% w miastach liczących od 50 tys. do 100 tys. mieszkańców).

Analizując rozmieszczenie przestrzenne siedzib zarządów największych korporacji ponadnarodowych pod względem sektorów działalności, zauważyć należy, że korporacje z sektora finansowego wybierają na swoje siedziby największe metropolie świata, uznane przez wielu badaczy za miasta globalne (Taylor 2010, Sassen 2006, Friedmann 1995). Są to w szczególności Nowy Jork (7 siedzib) oraz Londyn (6 siedzib). Kolejne miejsca należy pod tym względem do Tokio, Paryża, Zurychu i Toronto, gdzie korporacje finansowe zlokalizowały po 4 siedziby swoich zarządów. Do miast skupiających głównie zarządy korporacji finansowych należą także Sztokholm, Bruksela i Frankfurt.

Pozostałe branże gospodarcze charakteryzują się dużym rozproszeniem geograficznym siedzib zarządów (tabela 2). Na uwagę zasługuje lokalizacja trzech siedzib zarządów korporacji z sektora motoryzacyjnego w Tokio. Po dwie korporacje z sektorów energetycznego i telekomunikacyjnego zlokalizowały swoje zarządy w Paryżu. Dwie siedziby korporacji reprezentujących przemysł wydobywczy znajdują się w Melbourne, z kolei w Londynie swoje zarządy zlokalizowały 2 korporacje z sektora spożywczego, a w Bazylei 2 korporacje farmaceutyczne.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza działalności 150 największych korporacji ponadnarodowych świata wskazała na bardzo duże rozproszenie geograficzne działań korporacji, co podyktowane jest chęcią poszukiwania i pozyskania dostępu do nowych źródeł zaawansowanej wiedzy, innowacji i wysokiej jakości kapitału ludzkiego. W dobie gospodarki opartej na wiedzy zasoby te są bowiem niezbędne do umocnienia przewagi konkurencyjnej korporacji w skali globalnej.

Głównymi kierunkami inwestycyjnymi dla korporacji ponadnarodowych pozostają od wielu lat USA oraz kraje Europy Zachodniej, choć ich miejsce, w ostatnich latach ogólnoswiatowego kryzysu gospodarczego, stopniowo zajmują państwa Azji Południowo-Wschodniej (przede wszystkim Chiny i Indie) oraz Ameryki Łacińskiej (Brazylia, Meksyk). W dużych aglomeracjach miejskich tych dynamicznie rozwijających się krajów korporacje transnarodowe coraz chętniej lokalizują nowe projekty inwestycyjne ze względu na niższe koszty działalności, a jednocześnie dostęp do wysokiej jakości zasobów.

W związku z burzliwymi zmianami dokonującymi się w globalnym otoczeniu niezwykle ważną rolę pełnią centrale korporacji, odpowiedzialne za efektywną konfigurację i koordynację działań całej złożonej struktury korporacyjnej. Siedziby zarządów lokowane są w gospodarkach macierzystych, głównie w miastach Europy Zachodniej i Ameryki Północnej, w szczególności w największych metropoliach świata (Londynie, Paryżu i Nowym Jorku), gdzie skoncentrowane są wyspecjalizowane usługi biznesowe, ale także, choć w znacznie mniejszym stopniu, w małych ośrodkach miejskich ze względu na dostęp do specyficznych zasobów.

Bibliografia

- Carroll W.K., Carson C., 2003, *The network of global corporations and elite policy groups: a structure for transnational capitalist class formation?*, „Global Networks” 3, s. 29–57.
- Castells M., 1989, *The informational city. Information technology, economic restructuring, and the urban-regional process*, Basic Blackwell Publishers, Oxford.
- Czerny M., Łuczak R., Makowski J., 2007, *Globalistyka. Procesy globalne i ich lokalne konsekwencje*, Wydaw. PWN, Warszawa.
- Dicken P., 1992, *Global shift. The internalization of economic activity*, Paul Chapman, London.
- Dicken P., 2007, *Global shift: Mapping the changing contours of the world economy*, SAGE Publications, London.
- Friedmann J., 1995, *Where we stand: a decade of world city research*, [w:] *World cities in a world system*, eds. P.L. Knox, P.J. Taylor, Cambridge University Press, Cambridge, s. 21–47.
- Graham S., Marvin S., 2001, *Splintering urbanism. Networked infrastructures, technological mobilities, and the urban conditions*, Routledge, London–New York.
- Governments, globalization, and international business*, 1999, ed. J.H. Dunning, Oxford University Press, Oxford.
- Hall P., 2005, *The world's urban systems: A european perspective*, „Global Urban Development” vol. 1.
- Regions, globalization, and the knowledge based economy*, 2002, ed. J.H. Dunning, Oxford University Press, Oxford.
- Robertson R., 1995, *Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity*, [w:] *Global modernities*, eds. M. Featherstone, S. Lash, R. Robertson, Sage Publications, London.
- Sassen S., 2006, *Cities in a world economy*, Pine Forge Press, Thousand Oaks.
- Scott A.J., 2001, *Global city-regions. Trends, theory, policy*, Oxford University Press, Oxford.
- Taylor P.J., 2010, *Advanced producer service centres in the world economy*, [w:] *Global urban analysis: A survey of cities in globalization*, eds. P.J. Taylor, P. Ni, B. Derudder, M. Hoyler, J. Huang, F. Witlox, Earthscan, London.
- UNCTAD, 2012, *World Investment Report*, United Nations Publication.
- Wdowicka M., 2009, *Activity of transnational corporations as a sign of inclusion of polish cities in globalization processes*, [w:] *Multilayered cities and urban systems*, ed. G.R. Anant, IGU Urban Geography Commission

Emerging Urban Transformations and Hyderabad Metropolitan Development Authority & Osmania University India, Hyderabad, s. 385–404.
Zorska A., 2007, *Korporacje transnarodowe. Przemiany, oddziaływania, wyzwania*, PWE, Warszawa.

MIASTA W STRATEGIACH EKSPANSJI KORPORACJI PONADNARODOWYCH

ABSTRAKT: Wyniki licznych badań prowadzonych na przełomie XX i XXI w., prezentowanych w literaturze światowej, wskazują, że globalizacja obejmuje swym zasięgiem przede wszystkim miasta, które stają się głównymi węzłami w globalnej sieci gospodarczej (por. Castells 1989, Friedmann 1995, Robertson 1995, Graham, Marvin 2001, Scott 2001, Hall 2005, Sassen 2006, Czerny, Łuczak, Makowski 2007, Taylor 2010). W miastach swoją działalność lokalizują wielkie korporacje ponadnarodowe, następuje intensywne wymiana informacji, odnotowywane są największe przepływy globalne, zarówno międzynarodowych kapitałów inwestycyjnych, zaawansowanych technologii, jak i wysokiej jakości kapitału ludzkiego. Wynika to m.in. z globalnych strategii ekspansji korporacji, które w celu podniesienia swojej konkurencyjności poszukują dostępu do lokalnych źródeł zaawansowanej wiedzy, wysokiej jakości kapitału ludzkiego, innowacji i technologii. Zasadniczym celem opracowania jest analiza rozmieszczenia przestrzennego działalności największych korporacji ponadnarodowych świata, w tym geograficznych kierunków przepływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz lokalizacji siedzib zarządów korporacji.

SŁOWA KLUCZOWE: miasta, globalizacja, korporacje ponadnarodowe